

Hogeschool

TEKST: PAUL VAN DIJK
BEELD: ERIK LEMMENS

Erik Lemmens, beeldend kunstenaar, smid

“Als iets mij raakt, moet ik het maken”

Zijn smidse: een boerschuur, behorend bij Landgoed De Reehorst, met binnen langs de wanden het ijzer gesorteerd in rekken, gereedschap, stapels hout voor de kachel, werkbanken en een enorme werktafel. Ook aan de wanden grote tekeningen van ontwerpen. Buiten, voor de hoge schuurdeuren een grote overkapping, waar de smeedvuren en de aambeelden staan. De ruimte is gevuld met zwaar en donker gereedschap. Doorde weeks zijn er vaak kinderen en volwassenen aan het werk, klinkt er metaal op metaal, ruikt het er naar kolenvuur. Op een prachtige zomerse dag zoeken Wil Uitgeest en ik Erik daar op voor een gesprek, niet over zijn smidse als educatief project, maar over zijn eigen vrije smeedwerk.

Poorten

Buiten op het erf staan twee grote ‘poorten’, zoals Erik ze noemt, de Poort van de Ochtend (afb.1) en de Poort van de Avond (afb.2). Het zijn monumentale, in een stevige houten omlijsting gevatte lijncomposities van gesmeed ijzer. Die zijn ontstaan naar aanleiding van steenreliëfs in de binnenruimte van de prehistorische grafheuvel op het eilandje Gavriinis, in de golf van Morbihan, Bretagne, Frankrijk (afb.3). Erik bezocht die grafheuvel: “Je moet dan met een kleine groep en een gids in een klein bootje naar dat eilandje. Dan word je die heuvel in geleid, een zwak verlichte gang van 14 meter lengte binnen, uitlopend op een vierkante ruimte. Ik zat daar op een gegeven moment vlak bij de ingang met mijn rug tegen een van die granieten stenen aan. En toen ik ’s avonds in mijn tentje lag, voelde ik nog de afdruk van die stenen in mijn rug. Het raakte me, ik was perplex, verbouwereerd! Er ging een werking vanuit die me niet meer losliet. En dan moet ik er iets mee doen, met mijn handen iets maken, dan wil ik het kunnen pakken!”

Fingerprints of the Gods

Hij begon aan wat hij zelf noemt een ‘megalomaan project’, waar hij zo’n vier jaar aan werkte. Pas in het doen, in het werken eraan, kwamen de gedachten, de verhalen over wat dit voor magische steentekeningen zijn van 5500 jaar geleden, wat

Boven - afb. 1. | Onder - afb. 2.

mogelijk de functie ervan is geweest. Er is heel weinig bekend over deze kunst uit de megalithische cultuur, en de weinige literatuur die daarover bestaat, weet er niet goed raad mee. Erik las ergens de aanduiding: ‘fingerprints of the Gods’ en dat trof hem. “Mensen hebben 5500 jaar geleden, vanuit een heel ander bewustzijn dan dat van ons nu, die 29 manshoge granieten (!) stenen bewerkt met ... stenen beitels! Dat moet een gigantisch project zijn geweest, van decennia of langer! Het belang daarvan moet onvoorstelbaar zijn geweest. Ik denk dat de betekenis ervan gezocht moet worden in het beleven van de verbinding met de kosmos na de dood. En van weer in het lichaam aankomen, in het lichamenlijk bestaan doordringen. De geheimen van incarneren en excarneren.” Na 500 jaar, merkwaardig genoeg gelijktijdig met het begin van het Kaliyuga, is de ingang van het complex dichtgegooid en sindsdien is de binnenruimte afgesloten en verborgen gebleven. Nu maakt Erik die oude steentekeningen weer zichtbaar, niet in een donkere binnenruimte maar open in de omgeving, tegen de lucht, transparant, alsof je van de steen uit kijkt. De zwaarte is opgelost.

Vleugels

“Die oude culturen, die oude vormen van kunst, die fascineren me! En als iets mij raakt, dan moet ik het maken. In Spanje stuitte ik op de middeleeuwse manuscripten, die de ‘Beatus Apocalyps’ genoemd worden. De prachtige verlichte vleugelvormen die ik daar aantrof, boeiden me zo dat ik zo’n vleugel wilde maken. Uit de ene ontstaat de tweede enzovoort, steeds vrijere vormen.” Bij zijn atelier staat er een, op een houten toren (afb.4). Heel lang heeft er een gestaan op een hoge dunne paal bij de ingang van het grasland waar, mede door Erik, allerlei sociale initiatieven plaatsvonden, zoals de WinterVuurplaats.

Boven - afb. 3 | Onder - afb. 4

Boven - afb. 5 | Onder - afb. 6

*“Hout is van zichzelf mooi,
je hoeft het er alleen maar uit te halen.
Ijzer is niks, alle schoonheid moet
je erin leggen”*

Ijzer en vuur

Erik: “In het scheppen van kunst is het altijd het materiaal dat je beperkingen oplegt (en mogelijkheden geeft). Vergeleken met schilderen is smeden, het werken met vuur, ijzer en hamers, heel beperkt in zijn mogelijkheden. Beperkend en disciplinerend (afb.5). Ijzer is stug materiaal, hard. Maar op het moment dat het in het vuur is geweest is het peperkoek, dan kun je er van alles mee. Ik had ooit een leermeester in Schotland, die in zijn vrije tijd houtdraaier was en prachtige houten kommen maakte. Die zei: ‘Hout is van zichzelf mooi, je hoeft het er alleen maar uit te halen. Ijzer is niks, alle schoonheid moet je erin leggen.’ Maar in dat ‘niks zijn’ is het zoiets als oermateriaal en heeft het een heel eigen uitstraling.”

Michaëlsbeeld

Nu het zomervakantie is, liggen zijn smeedcursussen stil en kan hij vrijelijk werken aan een grote opdracht voor een ‘Michaëlsbeeld’. Het houdt hem al een tijd bezig. Zijn eerste ingeving was: “het moet uit een oude vermolmde boom voortkomen”. Hij stelde zich zo’n boomstam voor, en precies zo’n stam vond hij. “Dat is het alles bepalend beginpunt. Uit dat beginpunt werkte ik intu-

itief verder, zonder vooraf gemaakt concept. Ik bereid me niet voor door veel te lezen.” Inmiddels is het ver gevorderd en liggen diverse onderdelen klaar voor integratie in het geheel (afb.6).

Sociale vormen

Uit de vorm waarin zijn werkplaats georganiseerd is, spreekt zijn betrokkenheid bij de sociale driegerleding. “Echte vernieuwing zit ’m in hoe je met geld, met bezit omgaat.” Hij heeft het eigendom van zijn smidse ondergebracht in een vennootschap met de Beeldhouwwinkel, verbonden met Stichting Sleipnir. Dat is een kring van samenwerkende bedrijven, zo ingericht dat die bedrijven niet meer privé-eigendom zijn. Samen vormen ze ook een coöperatie die zorgt voor de onderlinge beschikbaarheid van kapitaal. Tot nu toe nemen vooral bedrijven deel. Kunstenaar-sateliers, daar is nog niet echt een goede vorm voor gevonden. Erik: “Dit houdt mij erg bezig, dit wordt mijn nieuwe project: een manier te ontwikkelen om als kunstenaar met je werk naar buiten te komen, zo dat ook je inkomen gegarandeerd is.”

Gedreven

Geraakt worden en dan aan het werk moeten: misschien is dat ook wel wat die prehistorische steenhouwers met hun vroege bewustzijn tot hun werk dreef. Het bracht hen de beleving van in het lichaam aan te komen. Erik Lemmens brengt hun werk weer in het licht. En bouwt een smidse waarin hij jonge mensen begeleidt in het ‘aarde-burger’ worden. In zo’n vorm dat de idee van de sociale driegerleding daarin kan incarneren. ||

WinterVuurplaats (2005-2010) was een jaarlijks terugkerend project tijdens de 13 Heilige Nachten, in een winterkampement van Mongoolse tenten op Landgoed de Reehorst. Voor Sleipnir, zie www.sleipnir.nl.